

**MAKROGAZDASÁG –
ÁLLAMHÁZTARTÁS –
KÖZTEHERVISELÉS (ADÓZÁS)**

**A Költségvetési Tanács Titkárságának
összeállítása a PénzSztár versenyhez**

2019

Az állam gazdasági szerepe

- **szabályozó szerep**

- piacszabályozás
- állami szektor gazdálkodási szabályai

- **allokációs szerep**

- közjavak előállítása
- piaci kudarcok kezelése

- **jövedelemcentralizáló, -újraelosztó, -átcsoportosító szerep, utóbbi**

- generációk között
- társadalmi csoportok között
- ágazatok között
- földrajzi területek között

- **stabilizációs szerep**

- gazdasági növekedés befolyásolása
- teljes foglalkoztatás elérése
- pénzügyi egyensúly biztosítása (az állam eladósodásának, az államháztartás hiányának kézbentartása)

A gazdaságpolitika területei

❖ Ágazati szakpolitikák

❖ Funkcionális szakpolitika: pénzügypolitika

– Monetáris politika

- A gazdaságban lévő pénzmennyiség szabályozása, az irányadó kamatláb meghatározása, az infláció követése, befolyásolása stb.

– Fiskális (kölségvetési) politika

- a közteherviselés (a jövedelemcentralizáció) szabályozása (adóztatás stb.)
- a kiadások (az újraelosztás) szabályozása (az állam működtetésére, a jóléti feladatokra, a gazdaság támogatására, az adósságszolgálatra, valamint a háztartásoknak, a gazdálkodó szervezeteknek juttatott transzferek)
- az államadósság kezelése stb.

Fiskális politika a különböző – egészségügyi, oktatási, szociális, agrár, környezetvédelmi, infrastrukturális, ipari, külgazdasági stb – szakpolitikák működtetéséhez az államháztartás feladatrendszerén keresztül kapcsolódik.

Az államháztartás rendszere I.

- Működésének legfontosabb szabályait az államháztartási törvény határozza meg
- **Az államháztartás a nemzetgazdaság része:**
- Magyarország 2019-2023. évi Konvergencia Programja és a 2020. évi költségvetési törvényjavaslata szerint
hazánk **bruttó hazai termékének (a GDP-nek) az összege:**
 - 2019-ben 45 500 milliárd forint
 - 2020-ban 48 800 milliárd forint
- **A GDP-hez viszonyítva**
 - az államháztartás bevételeinek – a **jövedelemcentralizációnak** – a **mértéke:**
 - 2019-ben 44-45 százalék között
 - 2020-ban 43-44 százalék között
 - az államháztartás kiadásainak – az **újraelosztásnak** – a **mértéke:**
 - 2019-ben 46-47 százalék között
 - 2020-ban 44-45 százalék között

Az államháztartás rendszere II.

- Az államháztartás által centralizált jövedelem összege és az általa újraelosztott összeg különbsége: **az államháztartás egyenlege**
Nagysága a GDP százalékában:
 - 2019-ben közel 2 százalék (hiány)
 - 2020-ban 1,0 százalék (hiány)
- A többletköltés – a hiány – finanszírozására az állam hitelt vesz fel, kötvényt bocsát ki, ezáltal **államadósság** halmozódik fel. Ennek mértéke a **GDP százalékában**, vagyis az **államadósságráta**:
 - 2019-ben valamivel 69 százalék fölött
 - 2020-ban valamivel 67 százalék alatt
 - 2022-re – az EU követelményt teljesítve – 60 százalék alá süllyedhet

Az államháztartás rendszere III.

- Az **államháztartás összes** konszolidált (a belső pénzmozgások, a halmozódás kiszűrésével számított) 2020-ra tervezett **kiadása** 21 300 milliárd forint.

Ebből a két alrendszer:

1. **Központi alrendszer** kiadása 18 300 milliárd forint (86 %) Ebből:

- Központi költségvetés 11 300-11 400 milliárd forint
- Elkülönített alapok 640 milliárd forint, ebből:
 - Nemzeti Foglalkoztatási Alap (NFA) 430 milliárd forint
 - Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap 140 milliárd forint
 - Egyéb alapok 70 milliárd forint
- Társadalombiztosítási alapok: 6300 milliárd forint, ebből:
 - Nyugdíjbiztosítási Alap 3600 milliárd forint
 - Egészségbiztosítási Alap 2700 milliárd forint

2. **Helyi önkormányzati alrendszer** (közel 3200 önkormányzat) kiadása 3000 milliárd forint (14 %)

Az államháztartás rendszere IV.

- Az **államháztartás** keretei között az állam közfeladatokat lát el és finanszíroz. A főbb célok, másképpen **funkcionális osztályozás szerinti konszolidált kiadások előirányzata** 2020-ra: (részletesen, 2010-2020 között külön táblázatban)
 - Oktatás, 2100 milliárd forint
 - Egészségügy, 2000 milliárd forint
 - Nyugdíjak, szociális ellátások, 6000 milliárd forint
 - Kultúra, sport, hitélet, egyéb közösségi tevékenység támogatása 1200 milliárd forint,
 - Közlekedés, távközlés támogatása 1900 milliárd forint
 - Lakástámogatás 700 milliárd forint
 - Hon- és rendvédelem 1500 milliárd forint
 - Közigazgatás (törvényhozás, kormányzat stb.) 2400 milliárd forint
 - Államadósság kamata 1100 milliárd forint

Az államháztartás konszolidált funkcionális kiadásai (pénzforgalmi szemlélet, milliárd forint)

		tény								előirányzat		
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
F01	Általános közösségi szolgáltatások	1 321,3	2 017,4	1 336,7	1 803,8	2 197,6	2 018,9	1 996,6	2 178,2	2 254,5	2 346,7	2 435,3
F02	Védelem	245,5	229,0	230,3	225,9	222,5	250,2	292,1	399,9	349,0	428,7	550,7
F03	Rendvédelem és közbiztonság	501,2	531,5	540,8	576,6	599,0	683,5	789,7	897,7	795,8	867,8	919,5
F04	Oktatási tevékenységek és szolgáltatások	1 576,0	1 575,7	1 447,3	1 581,5	1 722,0	1 874,5	1 846,5	2 014,3	2 006,6	2 030,1	2 078,0
F05	Egészségügy	1 228,0	1 285,1	1 204,9	1 341,5	1 404,2	1 633,1	1 521,0	1 630,6	1 598,7	1 784,0	1 968,0
F06	Társadalombiztosítási és jóléti szolgáltatások	4 683,9	4 697,7	4 748,2	4 963,2	4 994,6	5 176,0	5 139,2	5 327,2	5 508,4	5 687,9	6 000,6
F07	Lakásügyek, települési és közösségi tevékenységek és szolgáltatások	451,7	414,7	442,7	473,2	465,3	558,3	385,0	483,2	635,4	643,9	707,0
F08	Szórakoztató, kulturális, és vallási tevékenységek és szolgáltatások	385,2	404,9	393,6	448,6	562,0	620,6	955,7	1 122,2	795,4	1 086,4	1 185,4
F09	Tüzelő- és üzemanyag, valamint energiaellátási feladatok	10,2	3,9	4,2	7,9	10,1	30,1	29,3	51,7	117,7	121,8	91,2
F10	Mező-, erdő-, hal- és vadgazdálkodás	304,2	217,8	240,4	322,0	379,3	446,9	219,2	284,6	151,1	378,1	320,7
F11	Bányászat és ipar	139,3	108,7	95,9	121,8	106,5	18,1	6,9	8,8	13,9	13,7	16,8
F12	Közlekedési és távközlési tevékenységek és szolgáltatások	785,9	861,0	838,3	1 132,6	1 391,9	1 486,4	1 363,8	1 748,9	1 672,2	1 972,1	1 905,3
F13	Egyéb gazdasági tevékenységek és szolgáltatások	492,8	482,5	611,7	777,9	807,5	825,1	959,0	1 000,3	1 491,8	1 082,1	1 110,6
F14	Környezetvédelem	198,5	232,6	282,3	364,8	378,8	652,0	248,5	338,6	359,9	373,1	288,1
F15	Államadósság-kezelés (kamat)	1 146,3	1 112,9	1 218,1	1 338,8	1 447,0	1 253,3	1 174,9	1 151,1	1 039,3	1 022,7	1 110,9
F16	Főcsoportokba nem sorolható tételek	69,1	362,1	353,9	60,0	24,0	49,6	17,8	25,4	260,1	275,7	546,0
Az államháztartás konszolidált funkcionális kiadásai összesen		13 539,0	14 537,7	13 989,5	15 540,0	16 712,4	17 576,4	16 945,1	18 662,6	19 049,9	20 114,8	21 234,0
GDP		27 224,6	28 304,9	28 781,1	30 248,2	32 583,4	34 378,6	35 474,2	38 355,1	41 469,6	43 934,5	48 779,5
Konszolidált kiadások a GDP százalékában		49,7	51,4	48,6	51,4	51,3	51,1	47,8	48,7	45,9	45,8	43,5

Az államháztartás konszolidált funkcionális kiadásai (megoszlás, százalék)

		tény							előirányzat			
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
F01	Általános közösségi szolgáltatások	9,8	13,9	9,6	11,6	13,1	11,5	11,8	11,7	11,8	11,7	11,5
F02	Védelem	1,8	1,6	1,6	1,5	1,3	1,4	1,7	2,1	1,8	2,1	2,6
F03	Rendvédelem és közbiztonság	3,7	3,7	3,9	3,7	3,6	3,9	4,7	4,8	4,2	4,3	4,3
F04	Oktatási tevékenységek és szolgáltatások	11,6	10,8	10,3	10,2	10,3	10,7	10,9	10,8	10,5	10,1	9,8
F05	Egészségügy	9,1	8,8	8,6	8,6	8,4	9,3	9,0	8,7	8,4	8,9	9,3
F06	Társadalombiztosítási és jóléti szolgáltatások	34,6	32,3	33,9	31,9	29,9	29,4	30,3	28,5	28,9	28,3	28,3
F07	Lakásügyek, települési és közösségi tevékenységek és szolgáltatások	3,3	2,9	3,2	3,0	2,8	3,2	2,3	2,6	3,3	3,2	3,3
F08	Szórakoztató, kulturális, és vallási tevékenységek és szolgáltatások	2,8	2,8	2,8	2,9	3,4	3,5	5,6	6,0	4,2	5,4	5,6
F09	Tüzelő- és üzemanyag, valamint energiaellátási feladatok	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,6	0,6	0,4
F10	Mező-, erdő-, hal- és vadgazdálkodás	2,2	1,5	1,7	2,1	2,3	2,5	1,3	1,5	0,8	1,9	1,5
F11	Bányászat és ipar	1,0	0,7	0,7	0,8	0,6	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
F12	Közlekedési és távközlési tevékenységek és szolgáltatások	5,8	5,9	6,0	7,3	8,3	8,5	8,0	9,4	8,8	9,8	9,0
F13	Egyéb gazdasági tevékenységek és szolgáltatások	3,6	3,3	4,4	5,0	4,8	4,7	5,7	5,4	7,8	5,4	5,2
F14	Környezetvédelem	1,5	1,6	2,0	2,3	2,3	3,7	1,5	1,8	1,9	1,9	1,4
F15	Államadósság-kezelés, államháztartás	8,5	7,7	8,7	8,6	8,7	7,1	6,9	6,2	5,5	5,1	5,2
F16	A főcsoportokba nem sorolható tételek	0,5	2,5	2,5	0,4	0,1	0,3	0,1	0,1	1,4	1,4	2,6
Az államháztartás konszolidált funkcionális kiadásai összesen		100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Az államháztartás rendszere V.

•Az államháztartási konszolidált kiadása közgazdasági osztályozás szerint 2020-ra:

- Működési (folyó) költségvetés, 17 500 milliárd forint, ebből:
 - Személyi juttatások 3 500 milliárd forint
 - Munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó 600 milliárd forint
 - Dologi kiadások 3 500 milliárd forint
 - Ellátottak pénzbeli juttatásai 5 100 milliárd forint
 - Egyéb működési célú kiadások 4 800 milliárd forint
- Felhalmozási költségvetés, 3 700 milliárd forint, ebből:
 - Beruházások 1 400 milliárd forint
 - Felújítások 200 milliárd forint
 - Egyéb felhalmozási célú kiadások 2 100 milliárd forint

Befizetések az államháztartásba

- Befizetésre kötelezhető minden
 - természetes személy
 - jogi személy és
 - más jogalany
- Befizetések rendeltetése: hozzájárulás a közös szükségletek fedezéséhez
- A fizetésre kötelezés feltételeit törvény (vagy felhatalmazása alapján) önkormányzati rendelet állapíthatja meg
- A befizetések formái:
 - adó, járulék, hozzájárulás, vagyonszerzési illeték, bírság, pótlék vagy más hasonló – az állam közvetlen ellenszolgáltatása nélküli – fizetési kötelezettség
 - az állam intézményei által nyújtott szolgáltatásért, eljárásért fizetendő (igazgatási szolgáltatási) díj, hozzájárulás

A központi költségvetés bevételei

(Főbb tételeinek 2020. évi előirányzatai)

- Gazdálkodó szervezetek befizetései, 1700 milliárd forint

Legnagyobb tétele:

Társasági adó, mértéke az adózás előtti eredmény 9 százaléka, 500 milliárd forint

- Fogyasztáshoz kapcsolt adók, 6600 milliárd forint

Legnagyobb tételei:

- Általános forgalmi adó (ÁFA), mértéke általánosan 27 százalék, 5000 milliárd forint
- Jövedéki adó, mértéke (az olaj, a szesz és a dohány szerint differenciált) 1200 milliárd forint

- Lakosság befizetései, 2900 milliárd forint

Legnagyobb tételei:

- Személyi jövedelemadó (SZJA), mértéke a törvény hatálya alá tartozó jövedelem 15 százaléka, 2600 milliárd forint,
- Illetékek, mértéke a vagyonszerzés és az eljárások fajtái szerint tételes vagy százalékos, 230 milliárd forint

- Költségvetési szervek és fejezeti kezelésű előirányzatok részére fizetett térítési díjak, 1400 milliárd forint
- Állami vagyonnal kapcsolatos befizetések, 160 milliárd forint
- Uniós támogatások 1500 milliárd forint (ezen túl költségvetésen kívüli /közvetlen, 12 termelői/ uniós támogatások, 430 milliárd forint)

Társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak bevételei (2020. évi előirányzat)

- Szociális hozzájárulási adóból és járulékokból ide jutó hányad, 5300 milliárd forint, mértéke a 27 százalékról fokozatosan mérséklődik, 2019-ben 17,5 százalékra, 2020-ban várhatóan 15,5 százalékra
- Egyéb járulékok, hozzájárulások, 100 milliárd forint
- Egyéb (saját) bevételek 270 milliárd forint
- Költségvetési támogatások, 630 milliárd forint

Az elkülönített állami pénzalapok bevételei (2020. évi előirányzat)

- Szociális hozzájárulási adó és járulékból a Nemz.Fogl.Alap részesedése, 240 milliárd forint
- Szakképzési hozzájárulás az NFA-ba, 110 milliárd forint
- Egyéb bevételek 130 milliárd forint
- Költségvetési és uniós támogatások 160 milliárd forint

A helyi önkormányzatok bevételei (2020. évi előirányzat)

- Intézményi működési bevételek, 309 milliárd forint
- Helyi adók, 1030 milliárd forint
- Egyéb működési saját bevételek, 118 milliárd forint
- Átengedett központi adók (2013-tól csak a gépjármű adó 40%-a), 34 milliárd forint
- Felhalmozási célú saját bevételek, 73 milliárd forint
- Államháztartáson belüli (központi költségvetési, Egészségbiztosítási Alap, Elkülönített Alap) és EU működési célú támogatások, 982 milliárd forint
- Államháztartáson belüli és EU fejlesztési célú támogatások 416 milliárd forint
- Hitel, 10 milliárd forint

A helyi adók

(2020. évi előirányzat)

- Helyi iparüzési adó, 827 milliárd forint, mértéke a nettó árbevételek maximum 2 százaléka
- Vagyoni típusú adók
 - építményadó, 142 milliárd forint, mértéke a hasznos alapterület maximum 1100 ft/m² vagy a forgalmi érték 3,6 százaléka
 - telekadó, 24 milliárd forint, mértéke a hasznos alapterület maximum 200 ft/m² vagy a forgalmi érték 2 százaléka
- Kommunális jellegű adók
 - magánszemély kommunális adója, 15 milliárd forint, mértéke maximum 17 ezer forint
 - idegenforgalmi adó, 20 milliárd forint, mértéke személyenként vendég éj szobánként maximum 300 forint vagy a díj 4 százaléka
- Települési adó (2015-től), 1 milliárd forint, tárgya és mértéke egyedi

A maximális mértéken belül a települési önkormányzat állapítja meg a helyben érvényes adótételeket

A közteherviselés (adózás) és a társadalmi igazságosság I.

A közteherviselés tartalma:

- Az állam és az **adó** vagy más néven **hozzájárulás a közös kiadásokhoz** szorosan kapcsolódik egymáshoz:
 - Egy közösség, a társadalom életének megszervezése, a működésének, rendjének biztosítása, az **állam funkcióinak** egyik legfontosabb csoportja
 - Emellett garantálnia kell az ország külső és belső védelmét, az oktatás, az egészségügy, a kultúra ellátását, az úthálózat és legtágabban a közös lét infrastruktúrájának megteremtését, fejlesztését, fenntartását.
 - Ezekhez megfelelő források szükségesek. Ezt az állam **kötelező** kényszerrel, **elvonásokkal** teremti meg. Fajtái az idők során alakultak ki:
 - Adók
 - Illetékek
 - Díjak
 - Vámok stb.
 - A fizetésre kötelezettek körét az állam **jogi előírásokkal** állapítja meg, csakúgy mint a kötelezettségek alapját, mértékét, a mentességeket, kedvezményeket, s a nemfizetés jogkövetkezményeit.

A közteherviselés (adózás) és a társadalmi igazságosság II.

A közteherviselés tartalma (folytatás):

- Az állam külön **szervezetet** (rendszer) működtet az előírt adók beszedésére, behajtására, elszámolására, nyilvántartására.
- Az adót a társadalom – fejlettségétől függően – elvonásként, vagy hozzájárulásként éli meg. Utóbbi a fejlett, jóléti országok jellemzője.
- Az állam az adók beszedését, felhasználását megoszthatja az államháztartás központi és helyi alrendszere (a helyi önkormányzatok) között.
- Az állam működésének fenntartása a **társadalom szükséglete**.

A közteherviselés (adózás) és a társadalmi igazságosság III.

Adózás igazságossága: a terhek (közterhek) igazságos terítése – az elosztási elvei szerint – a társadalom és tagjai (természetes személyei és más jogalanyai) között.

Ez

- etikai
- gazdasági
- alkotmányossági

kérdés.

Az igazságosság és az egyszerűség ellentétes követelményeket támaszthat. Az adórendszer minél igazságosabb, annál bonyolultabb... (lásd szja-t)

Adózás elvei

- teherviselő képesség elve
 - horizontális (azonos jövedelmi és vagyoni helyzetű azonos összeget fizessen)
 - vertikális (különböző jövedelmi és vagyoni helyzetű alanyok a hozzájárulásukat a közterhekhez arányosnak érezzék - progresszív adó)
- haszonelv (az adóból származzék több a közösségnek annál, mint amibe kerül)
- „fejadó” elv (független a teherviselő képességtől).

Közteherviselés alapvető szabályai I.

- **Fizetési kötelezettséget előírni**, a mértékét, a kötelezettek, a kedvezmények (mentességek) körét megállapítani csak
 - törvényben vagy
 - törvény felhatalmazása alapján helyi önkormányzati rendeletben lehet
- Törvény felhatalmazása alapján
 - a Kormány rendeletben állapíthatja meg a bírság, pótlék mértékét
 - a miniszter igazgatási szolgáltatási díjat, pótdíjat állapíthat meg
- **Visszamenőleges hatály tilalma**: a hatálybalépést megelőző időszakra
 - nem lehet növelni a fizetési kötelezettséget,
 - nem bővíthető a kötelezettek köre,
 - nem szüntethető meg (korlátozható) kedvezmény, mentesség.

Közteherviselés alapvető szabályai II.

- **Új fizetési kötelezettséget** megállapító törvényben meg kell határozni, hogy a bevétel az államháztartás mely alrendszerét illeti
- **Fizetési kötelezettséget érintő jogszabály kihirdetése** és hatálybalépése között legalább 30 napnak kell eltelnie
- **Fizetési kötelezettség megállapításánál** az azzal összefüggő adminisztrációs költségek ne legyenek aránytalanul magasak a fizetési kötelezettségből származó bevétel összegéhez képest
- **Természetes személy munkajövedelme** után teljesítendő fizetési kötelezettséget a jövedelem azonos arányában egységesen kell megállapítani
- **Gyermekvállalás** és -nevelés költségeit családi kedvezmény formájában kell figyelembe venni

A mai magyar adórendszer I.

- **Adórendszer:** adott időszakban működtetett adók (és adóztatást végző szervek) összessége

- **Adórendszer szervei (intézményei)**

- PM: jogalkotás, adópolitika
- NAV: állami adó- és vámhatóság
- Helyi önkormányzati adóhatóság(ok)

Érdekesség: a helyi adók részét képező iparüzési adót a NAV szedi be

- **Adók fajtái (csoportosítás)**

- központi és helyi (adóztatás joga szerint)
- közvetlen és közvetett (teherviselés szerint)
- rendes és rendkívüli (időtartam szerint)
- főadók, mellékadók, különadók (súly, jelentőség szerint)

A mai magyar adórendszer II.

Adórendszer átalakításának céljai

- élőmunka (bér)terheinek csökkentése (szja, szociális hozzájárulási adó kulcsának mérséklése stb) révén a foglalkoztatás bővítése
- fogyasztást-forgalmat terhelő adók arányának növelése
- az „adórés” (a befizetett és az adószabályok alapján számított adók közötti különbözet) csökkentése, eszköze a feketegazdaság visszaszorítása, az adóbeszedés hatékonyságának javítása (pénztárgépek online bekötése, EKÁER (Elektromos Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer), új vizsgálati és kockázatelemzési módszerek alkalmazása stb)
 - pénztárgépek online bekötésének, az EKÁER révén, valamint az online számlarendszer bevezetésével bekövetkező „fehéredésnek” az együttes hatása 2015 óta évente mintegy 80-120 milliárd forint az ÁFA bevétel
- az adminisztrációs terhek csökkentése (pl: a személyi jövedelemadó bevallások NAV által történő elkészítése, a fizetési kötelezettségek összevonása (baleseti és biztosítási adó), megszüntetése (EVA)) 23